

המוסף היומי

ידיעות אחרונות

מסלול

יום שני, ז' בחשוון תשפ"ב 13.9.2021

כך הפך קיבוץ מעלה החמישה למעצמת אירוח | נווית זומר, עמ' 6

איך משלבים אגרוף תאילנדי עם בישול יפני? | אמיר קמינר, עמ' 8

ביקור בבית כנסת

רגע לפני יום הכיפורים, צאו איתנו לסיור מרגש בין בתי הכנסת המיוחדים בעולם יוגב ישראלי, עמ' 4

בית הכנסת הספרדי בגטו של ונציה, איטליה

צילום: שאטרסטוק

קור שופר מסורף העולם

יהודי, שהייתה הראשונה מזה מאות שנים וכיום הוא פתוח למבקרים.

4 אלטנוישול בפראג, צ'כיה

בית הכנסת הזה, הממוקם ברובע היהודי יוספוב בפראג, הוא בין הקדומים באירופה (נבנה במאה ה'13). מעוצב בפשטות, הרצפה המקורית נשמרה, וכך גם חפצי אמנות יהודית וספרים מימי השואה שנמצאים במוזיאון שבו. סביב בית הכנסת נרקמו אגדות רבות. אחת מהן מספרת שאבני היסוד שלו הובאו על ידי מלאכים מבית המקדש, והן יוחזרו לבית המקדש כשייבנה עם בוא המשיח. זהו בית הכנסת היחיד בעולם שבו אומרים בערב שבת פעמיים את תפילת "מוזור שיר ליום השבת", זכר לאגדת הגולם מפראג, שגרם ליציאת המהר"ל מבית הכנסת ולחזרה על המזמור. לצד בית הכנסת נמצא את בית הקברות היהודי הישן, אחד האתרים הבולטים בעיר העתיקה של פראג. פירוש שמו של בית הכנסת הוא ישן-חדש בגרמנית (וביידיש), מה שנתן השראה לבחירת השם לספרו של בנימין זאב הרצל (אלטנוילנד). בית הכנסת פעיל גם כיום ומתקיימות בו תפילות (הכניסה למבקרים בתשלום. בשישי-שבת סגור).

5 בית הכנסת ספליט בספליט, קרואטיה

בית הכנסת הזה נבנה על החומה המערבית של ארמון דיוקלטיאנוס על ידי יהודים שברחו מהאינקוויזיציה בספרד ובפורטוגל. המבנה משמש כיום גם כעדות לעבר של קהילת יהודי ספליט, בין שזה בית קברות יהודי שלצידו ובין שזו חנות הספרים מורפורגו, שהוקמה על ידי משפחה של יהודים ונחשבת לחנות הספרים העתיקה באירופה שעדיין פעילה עד היום.

6 בית הכנסת הספרדי בוונציה, איטליה

בית הכנסת הספרדי הוא מהגדולים והמורכבים שבבתי הכנסת הוונציאניים. המבנה על ארבע קומותיו, נמצא בגטו של ונציה, תוכנו על ידי האדריכל באלדסארה לונגנה ונבנה ב'1580 על ידי היהודים שגורשו מחצי האי האיברי. שופץ ב'1635, והוא משמש עד היום מקום תפילה פעיל, בית כנסת פעיל, בעיקר בתקופה שבין פסח וסוכות, כשמועברים בו גם סוורים.

7 בית הכנסת טורו בניופורט, רוד איילנד

בית הכנסת טורו נבנה ב'1763, מה שהופך אותו לעתיק שבבתי הכנסת בצפון אמריקה וליחיד מהתקופה הקולוניאלית. הוא הוקם בע"ב בור הקהילה היהודית בניופורט על ידי מנהיגה יצחק דה-טורו, בסיוע תרומות של קהילות יהודיות בצפון היבשת, והוא סמל לחופש דת לכלל האמריקאים. הוגדר אתר היסטורי לאומי ב'1946. במלחמת העצמאות האמריקאית כבשו הבריטים את ניופורט ופגעו במבנים שבה. בית

אחת החוויות הכי מיוחדות כשמבקרים ביעדים שונים בעולם מתרחשת כש-נכנסים אל בתי כנסת, על אחת כמה וכמה אם הם פעילים ומשמרים את ערכי המסורת היהודית. בתי הכנסת בעולם נמצאים לרוב במבנים עתיקים ויש להם היסטוריה מרשימה, בחלקם אף יש קהילה יהודית פעילה, ובחלקם אפשר למצוא יעד תיירותי שמשאיר את לב המקום פועם.

לכבוד חגי תשרי בכלל ויום הכיפורים בפרט, הנה כמה מבתי הכנסת היפים בעולם, חלקם במקומות מפתיעים.

1 חצר היהודים בלינקולן, אנגליה

מי שיעבור ליד המבנה ודאי לא יחשוב שמי דובר בבית כנסת בשל מראהו החיצוני. ואולם, המבנה הזה עומד ממש מעל לבית יהודי שהתגלה לפני קצת יותר מ-100 שנה, לאחר שב'1910 נחפרה באר במרתף המבנה, והבעלים טען שמצא שם את גופת "יו הקדוש הקטן" – ילד מהעיירה לינקולן שמת ב'1255 ונטען שהיהודים שבעיר רצחו אותו. ב'1992 החלה הקהילה היהודית לקיים פה תפילות בשבת פעמיים בחודש ובימי מים הנוראים. כיום המבנה משמש כמטה הראשי של החברה להיסטוריה ולארכיאולוגיה של העיר שבמחוז לינקולנשייר.

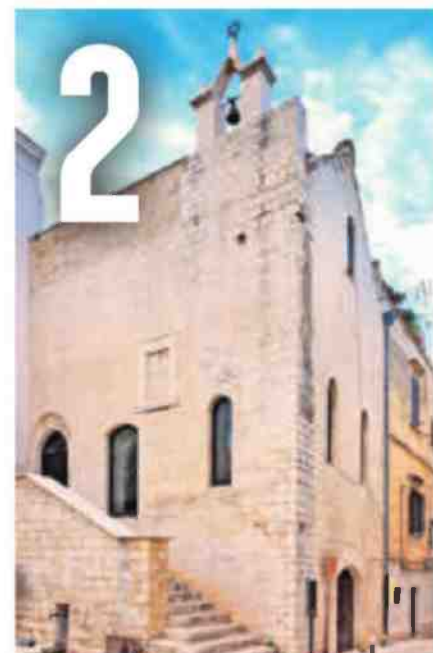
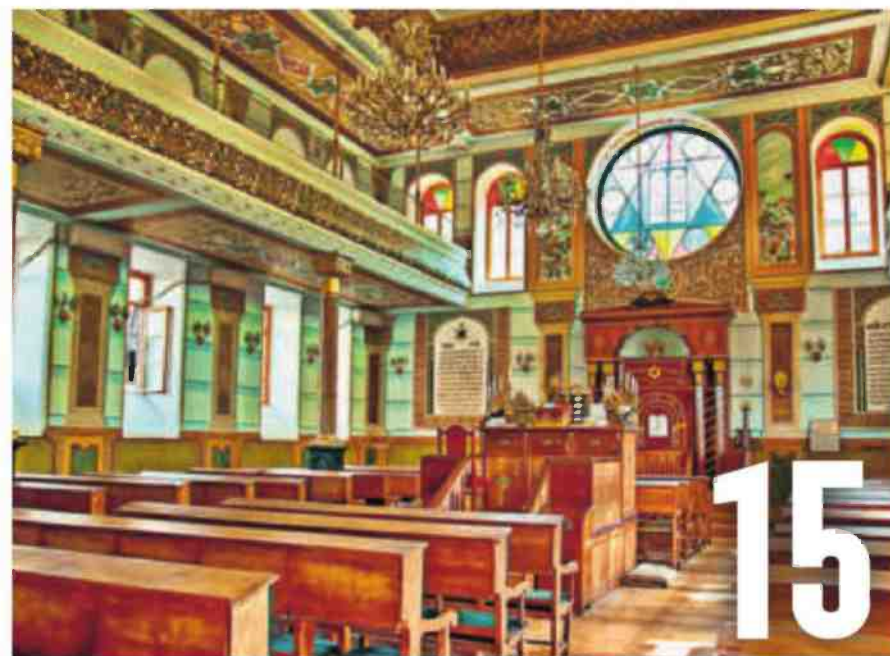
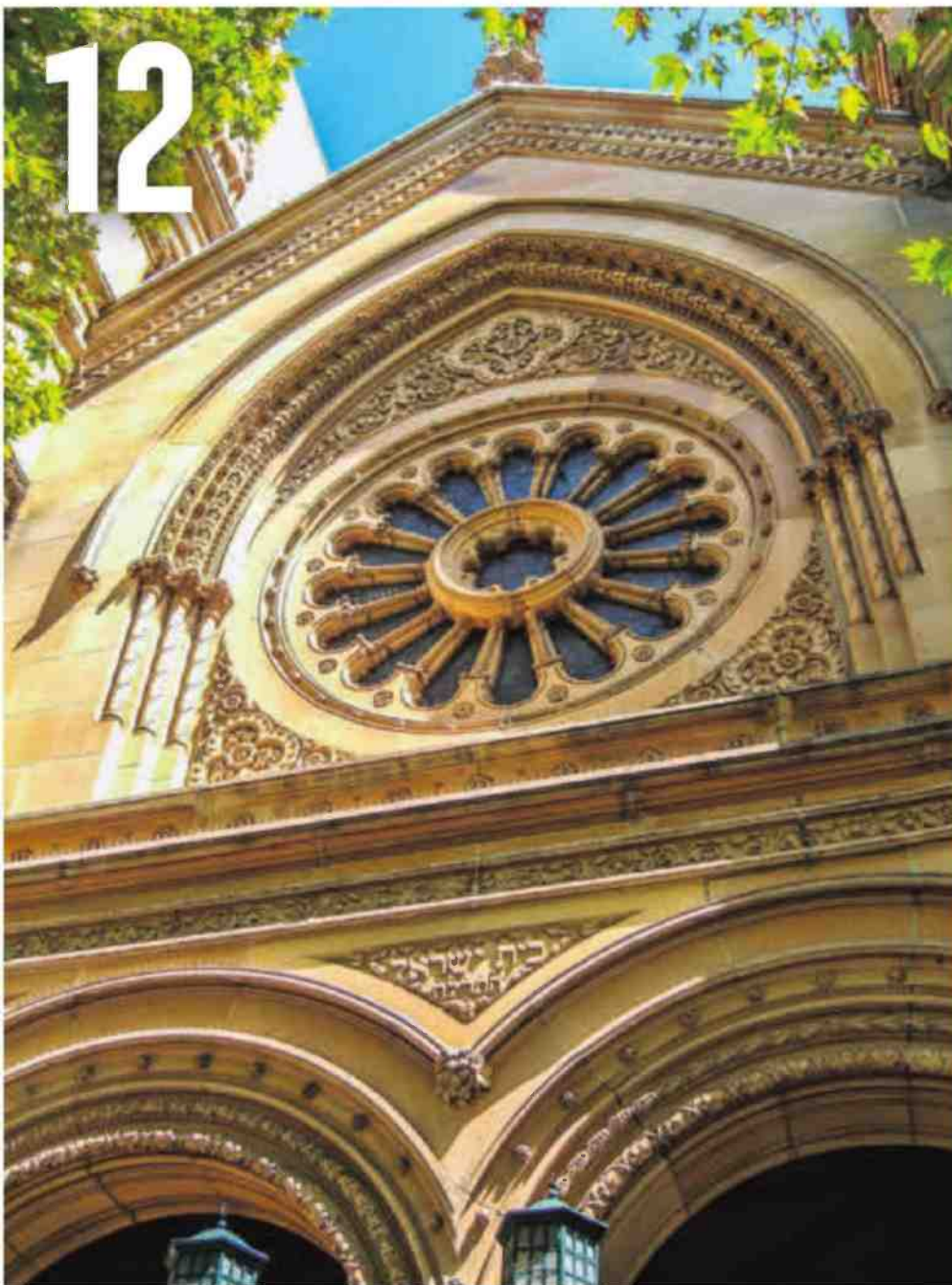
2 סקולנובה בטראני, איטליה

ארבעה בתי כנסת בטראני (פוליה) הוחרמו על ידי הכנסייה בגל האנטישמיות שהתרחש בסוף המאה ה'14, ובית הכנסת הזה היה אחד מהם. לאחר מכן הוא הוסב לכנסייה, כשכ-300 יהודים שנותרו בעיר אולצו לקבל על עצמם את הנצרות ולהמיר את דתם. ב'2006 החזירה הכנסייה את המבנה לקהילה היהודית, כשצויר שמן עתיק של מריה הקדושה תלוי במקום שבו היה ארון התורה. הכנסייה סירבה להסיר את הציוור, ולקהילה היהודית לא היה מה לעשות בעניין שכן המבנה מוגן על ידי חוקי שימור היסטוריים. כדי לפתור את הבעיה נתלתה מול אותו ציוור תמונה ענקית של מנורה. בית הכנסת פתוח לסוורים מודרכים, למעט ימי שישי (מש-עות אחר הצהריים) ושבת.

3 בית הכנסת העתיקה בברצלונה, ספרד

ברובע הגותי בברצלונה ניצב בית כנסת עתיק מאוד (העתיק והגדול שבבתי הכנסת בעיר), הבנוי בסגנון ספרדי, שכיום משמש כמוזיאון וכמקום תפילה בחגים ובשמחות כגון חתונות, בר-מצוות ואירועים מיוחדים נוספים. בית הכנסת נבנה בין המאה השלישית למאה הרביעית, עוד בימי שלטון הרומאים בספרד, כמקום תפילה קטן למדי, אך עם השנים הורחב גודלו. לאחר הטבח הגדול ביהודים בשנת 1391 נזנח בית הכנסת לכמה מאות שנים, עד שב'1990 הוא אותר בידי היסטוריון מקומי שחקר אותו. ב'2003 נערכה בו חתונה לזוג

אין כמעט מקום בעולם שלא תמצאו בו בית
כנסת, מברבדוס שבאיים הקריביים, דרך
אירופה ועד קוצ'ין שבהודו • הם לא רק מקום
תפילה, אלא פיסת היסטוריה המתעדת את
תולדות העם היהודי בתפוצות | יוגב ישראלי

הכנסת שימש מתפללים שנמנו עם המורדים, אך הוא לא הוחרב בזכות הרב ששיכנע את האנגלים להשתמש בו כבית חולים. מבקרים רבים פוקדים אותו כדי להתפלל בו או להתרשם מיפיו, למעט ימי רביעי, שבתות וחגים יהודיים, אז שעריו סגורים.

8 בית הכנסת הפורטוגזי באמסטרדם, הולנד

קיבל את שמו הודות ליהודים שגורשו מספר רד ופורטוגל ומצאו בית חם באמסטרדם. מתנ"ש לגובה רב ונבנה ב-1675 מלבנים אדומות על ידי האדריכל אליאס באומן, ששאב את השראתו מבית המקדש והשתמש בעמודי ענק ובקשתות, ארון קודש מפואר ונברשות עצומות. מעל הכניסה לבית הכנסת חקוק ציטוט מתהילים: "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך". התפילות במקום מתקיימות בשבתות ובהגים בלבד לאור נרות שני מצאים בפמוטי נחושת (אין תאורה חשמלית). משמחת תורה ועד פסח מתפללים במבנה קטן יותר, "בית הכנסת החורפי". שורות הספסלים בבית הכנסת מסודרות בשתי קבוצות זו מול זו במקביל לקירות הארוכים, כמקובל בבתי הכנסת הספרדיים, כשעזרת הנשים נמצאת במרומי היציעים. בלדינו מכונה בית הכנסת "אסנוגה", ו"סנוחה" בהולנדית (מהמילה בית הכנסת). בית הכנסת פעיל ומתפללים בו יהודים ותיירים ישראלים. כמו כן פועל במקום מרכז מבקרים ומוזיאון על תולדות בית הכנסת.

9 בית הכנסת הגדול ברומא, איטליה

מבנה גדול ומרשים שהוקם בתחילת המאה ה-20 ובנוי בסגנון ארדקו. תוכנן במטרה להראות את חירות היהודים בעיר. המאפיינים המרכזיים שלו הם כיפתו הייחודית המרובעת והעמודים שבכניסה, המזכירים עמודי מקדש רומי עתיק. הוא משקיף על נהר הטיבר והג"טו של העיר, כשבצמוד אליו יש מוזיאון יהודי המגולל את סיפורם של היהודים ברומא ומציג תשמישי קדושה וחפצי יודאיקה יקרי ערך. במשך השנה נערכים במקום טקסים ואירועים רבים של הקהילה היהודית בעיר, אך לא רק. ב-1986 האפיפיור בא לראשונה בתולדות הנצרות לביקור בבית כנסת (מאז נרשמו עוד שניים נוספים ב-2010 וב-2016). המבנה מתנשא לגובה של 46 מטר, ועזרת הנשים ממוקמת בקומת הגלריה, בעוד מתחתיו יש בית כנסת קטן נוסף (בית הכנסת הספרדי).

10 בית הכנסת הגדול בבודפשט, הונגריה

אחד מבתי הכנסת היפים בעולם. בית הכנסת הגדול של בודפשט נבנה ב-1859 בלב הרובע היהודי. הוא יכול להכיל עד 3,000 מתפללים בו בזמן. עוצב על ידי האדריכל לודוויג פורסטור בסגנון ניארמורי עם השפעות ביזנטיות, גותיות ורומיות. משני צידי הכניסה נישאים מגדלים לגובה של 43 מטר, ובקצותיהם כיפת דמויות בצלים. בצמוד לבית הכנסת הגדול נמצאים המ"זיאון היהודי, בית הולדתו של בנימין זאב הרצל (בבית הכנסת נערך טקס ברהמצועה של חוזה המדינה) ואגדרטה לקרבנות השואה. אף שהכניסה היא בתשלום בימי השבוע, המתפללים בשבת נכנסים בחינם והם יכולים לשבת ישיבה מעורבת של גברים ונשים וליהנות מנגינת העוגב שבו.

11 נדחי ישראל בברינג'טאון, ברבדוס

המושב הראשונה על ברבדוס, אי מרוחק בקריביים, היא שאין סיכוי למצוא שם קהילה יהודית. אך יש באי קהילה של כמה עשרות יהודים, ככל הנראה צאצאי יהודים פורטוגזים

שהגיעו מברזיל. בבירה נמצא בית הכנסת נדחי ישראל שהוקם ב-1654. רצפת המבנה הייתה עשויה תחילה מחול שהובא מארץ ישראל כדי שהמתפללים ידמו את אדמת הקודש. המבנה המקורי נהרס במאה ה-19 עקב סופת הוריקן, ושוקם בהמשך בסגנון ספרדי. בבית הכנסת מתקיימות תפילות בערבי שיש. בצמוד לו נמצא בית קברות יהודי עתיק, והוא מוכר כאתר מורשת עולמית מטעם אונסק"ו מאז 2011.

12 בית הכנסת הגדול בסידני, אוסטרליה

בית הכנסת הגדול של סידני, או בשמו האחר קהילה קדושה בית ישראל, החל לפעול ב-1878 לאחר שנבנה על פי עיצובו של האדריכל טיטוס הבריטי תומאס רואו בסגנון ביזנטי עם אלמנטים מהתקופה הגותית. פנים בית הכנסת מרהיב לא פחות בשל אולם תפילה גדול, בעל תקרה גבוהה ומרשימה. בצידי האולם, בקומת עזרת הנשים, נבנו קשתות עם פיתוחים ודו גמאות קלאסיות. משמש מקום תפילה פעיל לחברי הקהילה היהודית בסידני וניתן לערוך בו סיורים תיירותיים.

13 קהל שלום ברודוס, יוון

נחשב לעתיק ביוון, היחיד שנותר באי רודוס המשמש את הקהילה היהודית ביוון בכלל ובאי בפרט. בשנות ה-30 מנתה הקהילה היהודית כ-4,000 בני אדם, בעיקר יהודים שנמלטו מספרד בזמן האינקוויזיציה. משמעות השם קהל שלום היא קהילת שלום קדושה, והבניין עדיין משמש לתפילה בעבור תושבים או תיירים המבקרים באי ומעוניינים להשתתף בתפילת ערב שיש, בחגים ובאירועים מיוחדים ומשמחים.

14 פארדסי בקוצ'ין, קראלה (דרום הודו)

פירוש שמו של בית הכנסת הוא "נוכרים". כך נקראו בקוצ'ין "היהודים הלבנים" שהגיעו מספרד, פורטוגל, עיראק ותימן. נבנה ב-1568, לאחר שהראג'ה של קוצ'ין (פארג'ה) נתן לקהילה היהודית חלקת אדמה על יד ארמון מטנצ'רי כדי שיבנו עליה בית כנסת. נהרס על ידי הפורטוגזים לים ב-1662 ושוחזר על ידי ההולנדים שנתיים לאחר מכן. בבית הכנסת יש עתיקות רבות, למשל צלחות נחושת, והוא עשיר בספרי תורה עם עיטורי כסף זהב, כתרי זהב ואבני חן. באולם התפילה יש שתי בימות, אחת בעזרת הנשים, דבר ייחודי ליהודי המקום, ומהתקרה תלויות מנורות שמן מפליז ומזכוכית כמנהג המסורת ההינדואית, ונברשות קריסטל שיובאו מבלגיה. הרצפה מרוצפת באריחים כחולים שיובאו מסין. בדומה למסורות של התושבים ההינדים, הנוצרים והמוסלמים בקראלה, המתפללים נדרשים להיכנס לבית הכנסת יחפים. את בית הכנסת פוקדים בעיקר בראש השנה וביום הכיפורים, אך גם בימי חול ושבט, אם כי קשה ליישם זאת לנוכח הקהילה היהודית הקטנה שבקוצ'ין שמונה בקושי מניין. ביקורים תיירותיים, לעומת זאת, לא יתאפשרו בימי שיש, שבת וחגים יהודיים.

15 בית הכנסת הגדול בטביליסי, גיאורגיה

בית הכנסת הגדול של טביליסי, שנקרא גם בית הכנסת של האחלציחלים, נבנה מלבנים בשנים 1895-1903 בסגנון אקלקטי, כשעל גגו יש כיפה ובה פתח לכניסת אור השמש. מכיל שני אולמות בשתי קומות נפרדות. האולם העליון, הגדול מבין השניים, מעוטר באיורי פירות וירקות (המסמלים שפע ועושר) ובפסוקים וסיפורים מהתנ"ך, והוא נועד לתפילות שבת וחגים, ובו גם גלריה לעזרת נשים. האולם השני משמש לתפילות בימות החול ואין בו עזרת נשים.